

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΙΤΣΑΡΗΣ ΓΛΥΠΤΗΣ

Ἐν τῷ βίῳ τῶν ἔθνων ἀναφαίνονται πολλάκις ἄνδρες, ὧν τὰ ἔργα τοῦ λόγου ἢ τῆς τέχνης ὑπεράνω κείμενα τῆς πνευματικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀναπτύξεως καὶ κρίσεως τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἐβίωσαν, ἢ ἦλθον νὰ βιώσωσι, διέρχονται ἀπαρατήρητα. Ὁ βίος αὐτῶν οὐδενὸς διεγείρει τὸ διαφέρον, πλὴν ἐκείνων, οἵτινες ἐγνώρισαν αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐξετίμησαν τὰ ἔργα των· ὁ θάνατός των ὀλίγους συγκινεῖ, τὸ δὲ κενόν, ὅπερ καταλείπουσιν ἀπερχόμενοι τοῦ βίου δὲν αἰσθάνεται τὸ πολὺ πλήθος ἀπροετοίμαστον εἰς ἀπόλαυσιν τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας των, τὸ δὲ ὄνομά των παραλαμβάνει ἢ λήθῃ εὐθὺς τὴν ἐπιούσαν τοῦ θανάτου των. Ὁ βίος τῶν ἀνδρῶν τούτων συνήθως εἶνε πάλῃ διηνεκῆς λανθάνουσα πλαστοουργοῦ διανοίας κατὰ τῶν προλήψεων καὶ τῶν ἀτελῶν ἰδεῶν τῆς κοινωνίας. Ἐκ τῆς πάλῃς ταύτης πολλοὶ ἐξέρχονται νικηταί, ἀλλ' οἱ πλείότεροι ὑποκύντουν καὶ θνήσκοντες φέρουσι τὴν θλίψιν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὸ παράπονον εἰς τὰ χεῖλη. Εὐτυχεῖς τοῦλάχιστον ἐκεῖνοι τούτων ἂν μετὰ παρέλευσιν ἐνιαυτῶν εὐρεθῇ ἱστορικὸς ἢ φιλόσοφος, ὅστις ἀναζητῶν τὰς πρώτας ἀρχὰς κλάδου τῆς πνευματικῆς ἢ ὑλικῆς προόδου τῆς φυλῆς των, ἀνακαλύψῃ ἀνασκαλεύων τὸ ἱστορικὸν ἔδαφος τὴν αὐλακὰ τῆς πορείας των, καὶ ἀνεύρῃ τὸν μῖτον τὸν συνέχοντα τὰ ἔργα τούτων πρὸς τὰ τῶν μεταγενεστέρων.

Εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων παρ' ἡμῖν εἰς τὸ εἶδος του, ἦτο ὁ κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον τελευτήσας γλύπτης Ἰωάννης Βιτσάρης. Τὸν θάνατον αὐτοῦ αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἀνήγγειλαν ἄλλαι μὲν τυπικῶς ὡς εἰδήσιν, ἄλλαι ἀνέγραψαν ὅτι ἦτο Τήνιος καὶ παράδοξος καὶ ἰδιότροπος ἀνὴρ, καὶ ἄλλαι ἄλλα ἄνευ πλήρους γνώσεως τῶν ἔργων του, καὶ τῆς ἀξίας του, ἀπλῶς ὅπως γράψωσι τι εἰς τὰ χρονικά τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Οὐδὲν τούτων ἀληθές.

Γνωρίσαντες ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα, καὶ πα-

ρακολουθήσαντες πάσας τὰς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ τὸν βίον ὡς καλλιτέχνη ἐν Ἀθήναις, αἰσθανόμεθα βαθέως τὸ καθήκον νὰ χαράξωμεν ὀλίγας γραμμὰς ὑπὲρ αὐτοῦ, τιμῶντες μνήμην φίλου καὶ καλλιτέχνη καὶ ὀρίζοντες, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν, τὴν ἀληθῆ θέσιν του ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ τῇ προόδῳ τῆς παρ' ἡμῖν καλλιτεχνίας, ἰδίως δὲ τῆς γλυπτικῆς.

Ὁ βίος τοῦ Βιτσάρη οὐδὲν ἔχει τὸ ἄξιον ἀναγραφῆς ἰδιαιτέρας, πλὴν τῆς τοῦ καλλιτέχνη τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὴν θεῖαν αὐτοῦ τέχνην καὶ περὶ ταύτην διαρκῶς ἀσχολουμένου καὶ τυρβάζοντος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ἦτο δὲ πρὸς πατρός καὶ μητρός τὴν καταγωγὴν Ἀθηναῖος ἐκ τῆς ἀρχαίας οἰκογενείας τῶν Βουτσαράδων, ἧς τὸ ἐπώνυμον αὐτός, παῖς ὢν καὶ φοιτῶν ἐν τοῖς σχολείοις μετέτρεψεν εἰς Βιτσάρης, ἵνα ἀποφεύγῃ τὰς ἐκ τῆς παραφωνίας τοῦ ὀνόματος τούτου παρωδίας τῶν συμμαθητῶν του. Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς γλυπτικῆς ἐδιδάχθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ Σχολείῳ τῶν τεχνῶν ἀπὸ τοῦ 1861-1864· εἶτα δὲ μετέβη εἰς Μόναχον ὅπου μέχρι τοῦ 1870 ἐφοίτησεν ἐν τῇ ἐκεῖ Ἀκαδημίᾳ τῆς γλυπτικῆς, ἐνθα καὶ διέπρεψεν. Ἐπανελθὼν ἐκ Γερμανίας τῷ 1871 εἰς Ἀθήνας ἱδρύσεν ἐργαστήριον γλυπτικῆς ἐν τῇ ἰδιοκλήτῳ οἰκίᾳ του ἀπέναντι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐνθα ἐκλείσθη ἀφιερωθείς ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν τέχνην του καὶ ἀδιαλείπτως ἐργαζόμενος μέχρις οὗ ἠσθάνθη τὴν πρώτην προσβολὴν νόσου δεινῆς, ἧτις ἐπήνεγκε τὸν θάνατόν του τῇ 13 Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους, ἐν ἡλικίᾳ 48 ἐτῶν.

Ὁ Βιτσάρης δὲν κατέλιπε πολλὰ ἔργα, διότι καὶ ὁ βίος του ὁ καλλιτεχνικὸς ὑπῆρξε βραχύς, ὅσα ὅμως κατέλιπεν ἐν μαρμάρῳ ἢ ἐν γύψῳ ἀποτελοῦσι χρονικὴν περίοδον τῆς παρ' ἡμῖν γλυπτικῆς, ἧτις μέχρις αὐτοῦ εἶχε μείνει στάσιμος. Ὁ Βιτσάρης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐφαρμόσας παρ' ἡμῖν ἐν τῇ γλυπτικῇ τὸν κατὰ τέχνην τύπον τῆς πραγματικῆς σχολῆς· δὲν ἐδημιούργησεν αὐτός τοῦτον, ἀλλὰ τὸν μετήγγισεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ τεχνικῇ τελειότητι καὶ ὑποστάσει. Πρῶτος οὗτος κατενόησε καὶ ἐφηρμοσεν ἀσφαλῶς μετὰ τόλμης καὶ ἐλευθερίας τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τῶν διασήμεν καλλιτεχνῶν τῆς Δύσεως ἀπομακρυνθεὶς τοῦ τύπου τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων, εἰς ὃν ἦσαν τέως προσκεκολλημένοι οἱ ἐν Ἀθήναις ὁμότεργοί του, πλάττοντες εἴτε ἀγάλματα, εἴτε ἀνάγλυφα, εἴτε προτομὰς, οἵα εἶνε ἐπὶ παραδείγματι αἱ μαρμαρίναι τῶν ἀγωνιστῶν ἐν τῷ ἔθν. Πανεπιστημίου. Παρατηροῦμεν δ' ἐπὶ τούτου, ἵνα ἐννοηθῶμεν, ὅτι εἶνε μὲν τὰ ἀρχαῖα γλυπτὰ μνημεῖα (ἂν οὐχὶ πάντα) ἀριστουργήματα καὶ πρωτότυπα ἄριστα πρὸς μελέτην καὶ διδασκαλίαν, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος, ἀλλ' οὐχὶ κατὰλληλα καὶ πρὸς τυφλὴν ἀπομίμησιν. Ὁ ἀρχαῖος καλλιτέχνης εἶχε βεβαίως τὴν φύσιν ὁδηγόν, ἀλλ' ἄλλως ἐνόει ταύτην καὶ ἄλλως παρίστα· ταύτην δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ὁ νεώτερος, ἀλλ' ὁφείλει νὰ ὑποτυποῖ ταύτην ἐν τῇ τέχνῃ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν τῶν χρόνων του. Τὸ μίμεισθαι δ' ἐν παντὶ τοὺς ἀρχαίους περὶ τὴν παράστασιν τοῦ σώματος δὲν εἶνε τέχνη, εἶνε ἀντιγραφή, πάντοτε ὑπο-

δεσπότερα καὶ ἀτεχνοτέρα τοῦ πρωτοτύπου. Ἐκ τοιούτων δοξασιῶν ὁρμώμενος ὁ Βιτσάρης, γέννημα, ὡς εἶπομεν, οὐσῶν οὐχὶ τῆς ιδίας αὐτοῦ ιδιοφυίας ἀλλὰ τῆς ἀληθοῦς σπουδῆς τῶν ἔργων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων καλλιτεχνῶν μόνον τὴν φύσιν καὶ τὴν πραγματικότητά εἶχεν ὁδηγὸν εἰς τὰ ἔργα του. Ἐκείνητο ὅξυ καὶ παρατηρητικὸν βλέμμα καὶ τεχνίτου ἀντίληψιν διαυγῆ, ὥστε δι' ὀλίγων γραμμῶν ἐν τῷ ἀμόρφῳ πηλῷ ὑπετύπου ἐκ τοῦ φυσικοῦ κατὰ τέχνην τὰ ἔργα του, καὶ διέγραφε τὴν ὁμοιότητα καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου προκειμένου περὶ προτομῆς. Αἱ προτομαὶ δέ, ἅς ἐγλύψεν εἶνε ἀριστοτεχνήματα τοῦ εἵδους τούτου· μνημονεύομεν δ' ἐνταῦθα τὴν τοῦ Ἀντων. Παπαδάκη, εὐεργέτου τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου, τὰς τοῦ καθηγητοῦ Στεφ. Κουμανοῦδη, Μαύρου, Γεωρ. Βασιλείου.

Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τῆς παραστάσεως καὶ ὁ τύπος τῶν ἔργων του, ἐν ᾧ ἐθαυμάζετο καὶ ἐπηνεῖτο παρ' ὀλίγων, ἀπήρθεκεν εἰς τοὺς πολλούς, νομίζοντας ὅτι πᾶν γλυπτικὸν ἔργον μὴ φέρον ἀρχαῖον τύπον ἦτο δημιούργημα ἀτέχνου τεχνίτου. Αἱ κρίσεις δὲ αὗται ἐπικρατοῦσιν ἢ μᾶλλον ἐπεκράτουν ἕως χθὲς καὶ ἐπὶ ἄλλου εἵδους καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τῆς διανοίας. Ἔως χθὲς ἔργον ποιητικὸν ἐνέχον ποιητικὴν ἀξίαν ἢ καὶ διήγημα ἀριστον γεγραμμένον ἐν τῇ ὁμιλουμένῃ φυσικῇ γλώσσῃ ἐθεωρεῖτο τυχαίου τινὸς στιχοπλόκου ἢ ἀγραμμάτου συγγραφέως καὶ ποιητοῦ ἔργον, δὲν ἀνεγινώσκετο, οὐδ' ἐκτιμᾶτο. Ἐπρεπε δὲ νὰ προηγηθῇ ἐπίμονος ἀγὼν καὶ νὰ ἐπέλθῃ ζύμωσις τις φιλολογικὴ ἵνα ἡ ποίησις καὶ τὸ διήγημα ἀρέσκωσιν ἐν τῇ φυσικῇ περιβολῇ τῆς ζωντανῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ. Θὰ ἐξηρχόμεθα ἐνταῦθα τῶν στενῶν βιογραφικῶν ὁρίων περὶ Βιτσάρη, ἃν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἄλλως εὐλήπτου τούτου θέματος.

Ὁ Βιτσάρης παραστατικὰ ἔργα ἀρχαίων θεῶν ἢ ἡρώων ἔπλασε μόνον ὡς μαθητῆς· εἴτα δὲ οὐδόλως εἰργάσθη ἐπὶ τοιούτων θεμάτων, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπλαττεν ἤθελε δώσει ἴδιον φυσικὸν τύπον καταληπτὸν εἰς τὴν νεωτέραν καλαίσθησιν. Ἐχομεν δὲ ἄλλως μικρὸν τοῦ τοιούτου τρόπου ὑπόδειγμα, ἔργον αὐτοῦ, ἄνευ ὁμῶς καλλιτεχνικῶν ἀξιώσεων, διότι ἐπρόκειτο περὶ ἀπλοῦ συμβόλου βιομηχανικοῦ καταστήματος, τὸν ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ παρὰ τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ καταστήματος τοῦ Ἐκατόγχειρος, γύψινον Γίγαντα, τὸν ἀνέχοντα διὰ τῆς δεξιᾶς ἐν τῇ μασχάλῃ παμμεγέθη λίθον. Ἐν τῷ κολοσσιαίῳ ἐκείνῳ κορμῷ μετὰ τέχνης καὶ δυνάμεως οὐ τῆς τυχοῦσης παρέστηκεν τὴν σωματικὴν ὑπερφυσικὴν βῶμην ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐκδηλώσει, αἰσθητὴν καὶ καταληπτὴν καὶ εἰς τὸν ἀπλούστερον τῶν θεατῶν.

Θέλων νὰ καταδείξῃ εἰς πολλούς, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀφίξέως του εἰς Ἀθήνας, οἵτινες ἐπέκριναν τὸν ἰδιάζοντα τύπον τῶν ἔργων των, ὅτι κακῶς κρίνουνσι καὶ μονομερῶς, ὁρμώμενοι ἐξ ἐσφαλμένης ἀρχῆς, ἔπλασεν ἄγαλμα Ἀραβὸς καθημένου χαμαί, ἐν ᾧ κατέδειξε τὴν πλαστικὴν αὐτοῦ ιδιοφυίαν περὶ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ ἥθους καὶ τῆς μορφῆς. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο πλήρες ζωῆς ἐν ᾧ ἐπηνεῖτο

ὑπὸ τῶν εἰδημόνων, κατεκρίθη ὑπὸ πολλῶν, μόνον καὶ μόνον διότι ἦτο τὴν ὄψιν δυσειδές. «Πῶς», ἔλεγεν ὁ Βιτσάρης, «ἡ μορφή Αἰθίοπος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θέμα ζωγράφου καὶ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θέμα γλύπτου;» Ἡ ἐπὶ τῆς κρίσεως τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπίων τοῦ 1875 τὸν Αἰθίοπα τοῦτον μόλις ἤξιωσε μνείας· ὠνόμασε τὴν ιδέαν ἀτυχῆ· «ὁ καλλιτέχνης δὲν ἐξελέξατο ἀντικείμενον ἀξίον τοῦ προορισμοῦ του νὰ παραστήσῃ», γράφει, «οὐχ ἥττον ἢ ἐκφράσις τοῦ ἄνω σώματος ἐπιτυχῆς». Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔκρινε τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ τὴν παράστασιν ἤθελεν ἀγάλματα κατὰ τύπον ἀρχαίων. Δὲν ἤρεκεσε δὲ ἡ πεπλανημένη αὕτη κρίσις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ σατυρικὸν φύλλον διὰ σατυρικῶν εἰκόνων διεκωμῶδησε τὸν τεχνίτην, ἰδίως γλυπτικὰ αὐτοῦ ἔργα παριστῶντα παῖδας.

ὑπὸ συνθήκας τοιούτου καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος καὶ κρίσεως, εἶδεν ὁ Βιτσάρης ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ. Κατενόεσι ὅτι ἤθελον μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐννοήσῃ τὴν ἐργασίαν του, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ χρόνος. «Οἱ ἐπικριταὶ μου» ἔλεγε «δὲν εἶδόν ποτε γυμνοὺς παῖδας τετραετείς καὶ πενταετείς, δὲν ἐπρόσεξαν ποτε, καὶ εὐρίσκουσι παράδοξον ὅτι ἐγὼ κατὰ τέχνην ἐκ πρωτοτύπου ἐξετέλεσα· ἡ κρίσις τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων βασιζέται ἐπὶ κανόνων οὓς παρεῖδον οἱ ἐπικριταὶ μου».

Εἶχε δὲ ὁ Βιτσάρης τοσαύτην ἀντίληψιν περὶ τὴν ἀσφαλῆ κατὰ τέχνην παράστασιν καὶ σύνθεσιν τοῦ θέματος, οὐτινος ἢ ἐκτέλεισις ἀνετίθετο αὐτῷ ἢ αὐτὸς ἐκ πρωτοβουλίας συνελάμβανεν, ὥστε ἀμέσως προητοίμαζεν αὐτὸ ἄνευ προπλάσματος ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους μετὰ ταχύτητος καταπληκτικῆς. Ἐνησμένιζε δὲ περὶ τὰς μαλακὰς γραμμὰς, τὴν ἥρεμον στάσιν, τὴν πλουσίαν καὶ εὐγενῆ περιβολὴν καὶ τὴν κατὰ φύσιν ὑποτύπωσιν. Ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων του εἶνε τὸ μνημεῖον τῆς ἀποθανούσης νεαρᾶς κόρης Εὐρυδίκης Δεληγιάννη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπλασε τὴν κόρην ἐξηπλωμένην ἐπὶ κλίνης, φέρουσαν τὸν χιτῶνα αὐτῆς καὶ ἔχουσαν τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ σώματος κεκαλυμμένον ὑπὸ σινδόνης ἐν πτυχολογίᾳ σεμνοπρεπεῖ. Τὸ ἥρεμον σῶμα τῆς νεάνιδος μόλις πιέζει τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην, μικρὸν κλίνον πρὸς τὰ δεξιὰ· ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἐπικάθηται ἡ παρθενικὴ γαλήνη, ζωντανὰ δ' οὕτως εἰπεῖν εἶνε πᾶσαι αἱ γραμμαὶ καὶ ἡ ἐκφράσις ὡς ὑπνωττούσης κόρης, διατελούσης ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν θρησκευτικοῦ ὄνειρου.

Ἀριστον ἔργον του ἐν τῷ νεκροταφείῳ εἶνε καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Νικολ. Κουμέλη. Ἐπὶ τούτου, κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, ἔθεσεν ἄγγελον, πλάσας αὐτὸν οὐχὶ κατὰ τὸν τύπον τὸν τετριμμένον, ὃν συναντᾷς ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐν τῷ νεκροταφείῳ, ἀλλὰ κατὰ παράστασιν ὅλως πρωτότυπον. Ἐθεσεν αὐτὸν ἐπὶ τὰ πρανῆ ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἰσχίου καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός, ὥστε κατελθόντα δρομαῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τοῦ μνημείου, ὅπως κλαύσῃ. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἡ ὅλη οἰκονομία εἶνε ἀρίστη, τεχνικωτάτη δὲ ἡ ἀρμονία τῶν γραμμῶν τοῦ ἀγάλ-

ματος ἐξ οἰασθήποτε θέσεως ἂν ἤθελέ τις παρατηρήσει αὐτό, ὅπερ εἶνε τὸ κυριώτατον προσόν τῶν περιφανῶν ἀγαλμάτων, δυσχερέστατον δὲ λίαν εἰς τοὺς γλύπτας περὶ τὴν διάπλασιν.

Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον, ἀλλὰ κατ' ἄλλην θέσιν ἐγλύψεν ἄγγελον ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Στουπάθῃ ἐν Ζακύνθῳ, ὅπερ ἐνέπνευσεν εὐθὺς ὡς ἐστήθη ἐν Ζακύνθῳ ποιητὴν ἐκεῖ νὰ γράψῃ ἀξίους λόγου ἐλαγειακοὺς στίχους, οὓς λυπούμεθα διότι δὲν ἔχομεν προχείρους νὰ παραθέσωμεν.

Ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς ἀξίας του ἐν τῇ τέχνῃ δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, ὅταν φωνὴ λελογισμένη ἐνδόμυχος ὑπηγόρευεν αὐτῷ ὅτι ἔχει δίκαιον· οὐδὲ ἀνελάμβανε τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου παραγγελλομένου αὐτῷ, οὐτινος ἐκ τῶν προτέρων διεγράφετο εἰς αὐτὸν λεπτομέρεια, ἐν αἷς διέβλεπεν ὅτι τὸ ὅλον ἤθελε γίνεσθαι ἐν καλλιτεχνικῷ ἐξάμβλωμα. Τούτου δ' ἐνεκα ἐθεωρεῖτο παρὰ τινων, ὧν δὲν ἀπέδεγτο τὰς περὶ τεχνικῶν παραστάσεων γνώμης, ὡς ἰδιότροπος ἀνὴρ καὶ δύστροπος.

Τῷ 1875 ἀνετίθη αὐτῷ θεωρηθέντι τῷ μόνῳ κατὰλλήλῳ ἡ τοποθέτησις τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων ἐν τῇ τότε περατωθείσῃ ἀνατολικῇ πτέρυγῃ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τῶν τέως εὐρισκομένων ἐν τῷ Βαρθακείῳ· ἀλλ' ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐνωρὶς ἀπεχώρησε, διαφωνήσας πρὸς τοὺς ἐπιτηροῦντας τὴν ἐργασίαν του ὡς πρὸς τὴν κατὰλλήλῳn θέσιν τῶν καθ' ἑκάστον ἀγαλμάτων καὶ τὸν φωτισμόν.

Ὁ Βιτσάρης εἶχε τὸ ἥθος μελαγχολικόν, ἡγάπα δὲ τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπέφευγε τὸν πάταγον καὶ τὴν ἐπίδειξιν. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον μετέδιδε καὶ εἰς τὰ ἔργα του. Ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ ταύτου γινομένου διὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Βύρωνος, εἰς τὸ πρόπλασμα, ὅπερ αὐτὸς ἐπλάσε, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἐνέκρινεν ἡ ἐπιτροπὴ, ἔδωκε τύπον καὶ διαγραφὴν ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ σκεπτομένου, φέροντος πλουσίαν περιβολήν· οὕτως ἐφαντάσθη τὸν Ἀγγλον ποιητὴν, τὸν ἄνδρα τοῦ βορρᾶ, οὐχὶ δ' ἐν χειρονομίᾳ θεατρικῇ μὲ ἀνωρθωμένας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ἀπαγγέλλοντα στίχους ὡς ὑποκριτὴν θεάτρου. Τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος, καὶ τοι μὴ οὖσαν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ προπλάσματος, ἐπήνεσε, διότι ἐδόθη ἄλλως ἢ προτίμησις εἰς πρόπλασμα σχετικῶς τεχνικόν.

Εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς δὲν ἤθελε νὰ συμμετέχῃ· ὁσάκις δὲ μετέσχε τὸ ἐπράξε τῇ προτροπῇ φίλων. Δὲν ἤθελε δὲ, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ τύπος τῶν ἰδικῶν του προπλασμάτων δὲν ἤρεσκε· προσέτι· δὲ διότι ἐδόξαζεν, οὐχὶ ἀτόπως, ὅτι κρίσις ἔργου καλλιτεχνικοῦ, μέλλοντος νὰ ἐκτελεσθῇ εἰς μέγεθος φυσικόν ἢ καὶ μείζον τούτου, ὡς εἴθισται, ἐπὶ τῶν ἐφ' ὑψηλοῦ θεμιμένων ἀγαλμάτων, δὲν εἶνε συνήθως ἀσφαλὴς γινομένη ἐπὶ προπλάσματος μήκους ὀλίγων ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου· ἐν τοιούτῳ μεγέθει οὔτε ἡ οἰκονομία τοῦ ὅλου ἔργου, οὔτε ἡ ὅλη σύνθεσις, οὔτε ἡ παράστασις ἡ φυσική, οὔτε ἡ ἐκφρασις τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἥθους, οὐδὲ ἡ ἀμφίεσις καὶ ἡ ἀρμονικὴ πτυχολογία δύνανται νὰ παρασταθῶσιν. Ὡς ἐκ τούτου δὲ εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἐν Ἀθήναις καλλιτεχνικῶν διαγωνισμῶν πρὸς ἱδρυσιν μνημείων ἀφῆκεν ἐποχὴν ἢ

κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Γκυλφορδ, ἥτις μετὰ τὴν ἐγκρίσιν ἐνός τῶν ὑποβληθέντων προπλασμάτων, ἀνοίξασα τὸ περιέχον τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου δελτίον εἶδε μετ' ἐκπλήξεως τὸ ὄνομα γλύπτου, γνωστοῦ ὡς μετρίου λίαν ἐν τῇ τέχνῃ, μὴ παρέχοντος ἐγγύησιν ὅτι ἤθελε δυννηθῇ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὅλον ἔργον.

Ἦτο δὲ ὁ Βιτσάρης φιλοπονώτατος· καὶ οἱ εἰς τὸ ἐργαστήριόν του φοιτῶντες ἔβλεπον ἄριστα ἀγάλματα διχοφύων θεμάτων ἐν τῷ πληθῶ, ἅτινα κατόπιν κατέστρεφεν· ἐρωτώμενος δὲ διὰ τί δὲν τὰ ἔχυνεν εἰς γύψον ἀπεκρίνετο· «Πρὸς τί νὰ δαπανήσω χρήματα· μήπως θὰ μοῦ παραγγείλῃ τις εἰς μάρμαρον; ἐργάζομαι πρὸς μελέτην. Ὁ τεχνίτης πρέπει ἀδικόπως νὰ μαλάσῃ τὸν πηλὸν ὅπως γνωρίσῃ νὰ ἐκφράξῃ ὅ,τι ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν του. Ὁ ζωγράφος ἔχει μίαν μόνον ὕψιν τῆς εἰκόνης νὰ γράψῃ, ἔχει δὲ βοηθὸν καὶ τὰ χρώματα, ἀλλ' ὁ γλύπτης ἔχει νὰ παραστήσῃ ὅλας τὰς ὕψεις τοῦ σώματος γυμνοῦ ἢ ἐνδεδυμένου, ἐπὶ λευκοῦ χρώματος, πᾶσαι δὲ πρέπει νὰ εἶνε καλλιτεχνικαί». Ἐκ τῆς τελευταίας δὲ ταύτης σκέψεως ὁρμώμενος ἐπέκρινε σφόδρα ὁμοτέχνον του διὰ τὸ ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημίᾳ ἀγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, λέγων ὅτι ἐκ τῶν ὀπισθεν ὀρώμενον, φαίνεται ἀγαλμα χωλοῦ τὸν ἕνα πόδα. «Δὲν εἶνε» ἔλεγε, καὶ ἐνθυμούμεθα τοὺς λόγους του «καλλιτέχνης ἀληθὴς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δύναται ὅπως ὅπως νὰ γλύψῃ ἀγαλμα ἢ ἀνάγλυφον, μιμούμενος ἀρχαῖα ἢ νεώτερα ἔργα, καὶ μεταβάλλων ἀγαλμα Ἀγριπίνας εἰς Πηνελόπην ἢ Σατύρου εἰς Διόνυσον, ὅπως δὲν εἶνε ἱστορικός ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, ὁ ὁποῖος γράφει ἱστορίαν καὶ διηγείται γεγονότα ἀντιγράφων ἄλλους, αὐτοῦ δὲ τούτου ὁ κάλαμος, ἡ σκέψις, ἡ ἰδέα, ἡ κρίσις, ἡ ἰδία ἔρευνα τῶν πηγῶν οὐδαμοῦ φαίνεται εἰς τὸ ἔργον του». Ὁ Βιτσάρης δὲν ἤξευρε πολλὰ γράμματα, οὐδέποτε ἀνέγνωσε φιλοσοφίαν τῆς τέχνης καὶ τῆς ἱστορίας, οὐδὲ αἰσθητικὴν, ἀλλ' ἐγνώριζε τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἐξ ἰδιοφυίας καὶ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν τῶν ἀριστουργημάτων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων καλλιτεχνῶν. Εἰς τὰ ὀλίγα δ' ἔργα, ἅτινα κατέλειπεν ἔδωκε τύπον ἰδίον διακρίνοντα αὐτὰ ὡς ἐκ τῆς φυσικότητός του ἀπὸ τὰ τῶν ὁμοτέχνων τοῦ Ἑλλήνων.

Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἤθελε διαπρέψῃ μεγάλως ἐὰν ἐργάζετο ἐν Εὐρώπῃ, ἐνθα οἱ καλλιτέχναι καὶ ἐπιστήμονες τιμῶνται καὶ προστατεύονται, ἐνῶ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ εἰκάδα ἐτῶν διήγαγε βίον στενοχωρίων, ἀντιδράσεων, ἀδιαιλείπτως ἀγωνιζόμενος κατ' ἀπειρῶν δυσχερειῶν.

Ὁ Βιτσάρης ὡς μαθητὴς ἐν Ἀθήναις τῆς Σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν ἐλάμβανεν ἀπὸ τοῦ 1861 ἕως τὸ 1864 διαρκῶς τὸ α' βραβεῖον ἐν τοῖς ἐτησίαις διαγωνισμοῖς, μόνον τῷ 1862 ἔλαβε τὸ β'. Ἐν Μονάχῳ δὲ διέπρεψε μεταξὺ τῶν λοιπῶν συμμαθητῶν του πάσης ἐθνικότητος. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν Β. Κόουλθαχ μετ' ἐπαίνων ἐξαίρει ἐν τῷ πρὸς αὐτὸν πιστοποιητικῷ τὴν περὶ τὴν τέχνην δεξιότητα αὐτοῦ, καὶ μνημονεύει εὐφρόνως τῶν ἔργων του τοῦ Δισκοβόλου,

τοῦ Πληρωμένου Ἀχιλλέως ἐκβάλλοντος ἐκ τῆς πτέρνης του τὸ βέλος, καὶ τοῦ συμπλέγματος Ἀθλητοῦ παλαιόντος πρὸς πάνθηρα. Ἐσπούδασε δὲ ὁ Βιτσάρης ἐν Μονάχῳ ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως (Βασιλ. Διάτ. 4 Φεβρ. 1865), λαμβάνων μόνον τὸ εὐτελέστατον ποσὸν τῶν 120 δραχ. κατὰ μῆνα. Παρέμεινε δὲ καὶ πέραν τοῦ χρόνου τῆς ὑποτροφίας του, δαπανῶν ἐκ δανείου, ὅπερ συνωμολόγησεν ἡ οἰκογένειά του. Ἐν τῷ ῥηθέντι πιστοποιητικῷ τοῦ Κάουλθαχ, ἐκδοθέντι ἐν Μονάχῳ τῇ 19 Αὐγούστου ν. ἔ. 1869, ἀναγράφονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ Βιτσάρης ἀπέδειξε διὰ τῶν ἔργων τούτων (τῶν μνημονευθέντων) ἐξαιρέτον δεξιότητα καὶ ἱκανότητα περὶ τὴν τέχνην του, (bewies durch diese Bildwerke eine ausserordliche Befähigung), ὥστε ἀνήκει εἰς τοὺς ἐξόχους (hervorragendsten) μαθητάς τῆς Ἀκαδημίας, καὶ εἶνε εἰς μέγαν βαθμὸν ἄξιος νὰ συστηθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του. Εὐχῆς ἔργον,» ἐξακολουθεῖ γράφων, «ἤθελεν εἶσθαι ἂν ἐλάμβανε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἱκανὴν τινα βοήθειαν ἵνα δυνθῇ νὰ διατηρηθῇ ἐτι ἐκπαιδευόμενος ἐν τῇ τέχνῃ του, ἵνα δυνθῶσιν αἱ Ἀθῆναι, ἡ μήτηρ τῆς τέχνης, νὰ ὑποδείξωσι καὶ ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐξαιρετοὺς τεχνίτας». Δὲν εἶνε ἴσως ἀνάγκη νὰ γράψωμεν ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἀναγγελλθέντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν δὲν εὗρον ἤχῳ.

ὑπὸ τὸν αὐτὸν τόνον γράφει πιστοποιητικὸν ὁ αὐτὸς Διευθυντής, εἰς τῶν διασημωτέρων καλλιτεχνῶν τῆς Γερμανίας, ὑπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς γλυπτικῆς Μ. Βιδμαν καὶ τοῦ γραμματέως Μ. Καριέρ, ὅτε ὁ Βιτσάρης ἔλαβε τῷ 1870 τὸ α' βραβεῖον ἐν διαγωνισμῷ προταθέντι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, θεῶν ἔχοντι, τὸν Ὀδυσσεά ἀναγνωρίζομενον ὑπὸ τῆς Εὐρυκλείας, ὑπερτερήσας τοὺς συμμαθητάς του, πάντας ἁλλοδαπούς.

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ὁ Βιτσάρης κατέλιπε καὶ ἄλλα ἔργα ἄξια πολλοῦ λόγου. Τοιαῦτα δὲ σημειοῦμεν τὸ Σύμπλεγμα παλαιστοῦ σώζοντος κόρην ἐκ πάνθηρος, ὅπερ ἠγόρασεν ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα, τὸ ἐν φυσικῷ μεγέθει ἀνάγλυφον ἡ ἡμίγλυφον μᾶλλον τοῦ ἱατροῦ Βούρου ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν. Ἐπίσης δ' ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ διακρίνονται ἄλλα ἔργα αὐτοῦ ὡς τὸ τῆς Σοφίας Χέλμη ἐν ἀνάγλυφῳ, τὸ τῆς οἰκογενείας Σιμπούλου, τὸ τοῦ Παυλοπούλου εὐεργέτου τοῦ Πανεπιστημίου, ἔνθα κατ' ἴδιον ὁλως τρόπον ἐν ἀνάγλυφῳ ἀγάλματι φυσικοῦ μεγέθους παρέστηκε τὴν Δικαιοσύνην. Ἐγλύψε δὲ προτομὰς ἐπὶ μαρμάρου πλὴν τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλας πολλὰς, ὧν μνημονεύομεν τῆς τοῦ Σαρόγλου, τοῦ Ἰωσήφ Μινδλερ εὐρισκομένης ἐν τῷ στενογραφικῷ γραφείῳ τῆς Βουλῆς, τοῦ Λεων. Νάνου μοιράρχου, Σουγδουρῆ, Κομνηνοῦ, Α. Σιμπούλου, Καστρωμένου, Βαλαωρίτου, Ὀριγῶνη μετὰ τῆς γυναικὸς του ἐν ἀνάγλυφῳ, Βαλσαμάκη, Μαύρου, Γ. Τερζάκη ἐν Ναυπλίῳ, Ἰω. Πάγκα, τῆς ἀποθανούσης γυναικὸς τοῦ Γκοσράου, Βουρνάζου, τοῦ ἱερέως Βίμπου. Κατέλιπε δὲ καὶ ἄλλα ἐπὶ γύψου ἔργα ἀνάγλυφα, καὶ ὀλόγλυφα. Ἐκ τῶν ἀνάγλυφων του

ἐν παριστᾷ εἰς φυσικὸν μέγεθος τὴν Ἐλεημοσύνην. Ἔργον τοῦ Βιτσάρη εἶνε καὶ ἡ καλλιτεχνικωτάτη μαρμάρινος ἐστία ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰωάν. Μούση ἐν Κηφισίᾳ, ἔχουσα ἀνάγλυφον ζωοφόρον ἐκ συμβολικῶν παραστάσεων πρὸς τὰ κάτω. Ἄνω δὲ ἐκατέρωθεν δύο Καρυάτιδες ἐχούσας παρὰ τοὺς πόδας συμβολικὰς παραστάσεις τῆς Ζωγραφικῆς καὶ τῆς Γλυπτικῆς.

Ἦτο δὲ ὁ Βιτσάρης καὶ καλὸς σχεδιαστής. Εἶνε δὲ ἡ γνώσις τῶν στοιχείων τῆς ζωγραφικῆς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν γλυπτικὴν. Ὁ μὴ γνωρίζων νὰ σχεδιάζῃ ἐπὶ χάρτου γλύπτῃς, οὐδὲν δύναται νὰ πλάσῃ ἀσφαλές.

Δυστυχῶς ὁ καλλιτέχνης οὗτος ὅταν εἶδε τὸ ἐργαστήριόν του λαμβάνον διὰ παραγγελιῶν πλειοτέραν ζωὴν, ὅταν ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἀξία του, ὑπέκυψεν ἔνεκα τῆς φιλασθένου κράσεώς του εἰς τὸ μοιραῖον τέλος. Ἀπέθανε δὲ χωρὶς νὰ πληρωθῇ εἰς τῶν πόθων του, νὰ ἴδῃ ἰδρυόμενον ἐν δημοσίᾳ πλατεῖᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἴδιον αὐτοῦ ἔργον «ὅπως μὴ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων» ὡς ἔλεγεν «ὑπολαμβάνωσιν οἱ ξένοι καλλιτέχναι, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς Ἀθήνας, ὅτι ἡ γλυπτικὴ ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκεται ἐτι εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀνέλιξιν».

Περατοῦντες τὸ ἀτελὲς τοῦτο σκιαγράφημα τοῦ βίου τοῦ γλύπτου τούτου παρατηροῦμεν, ὅτι πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σημεῖον χρονικὸν νέου βήματος προσόδου τῆς παρ' ἡμῖν γλυπτικῆς, ἥτις μέχρις αὐτοῦ ἔμεινε στάσιμος καὶ ἀναλολώτος. Ὁ τύπος τῶν ἔργων του, ὅσον ὀλίγα καὶ ἂν εἶνε, ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν εὐαριθμῶν ὁμοτέχνων του, καὶ μετέδωκε νέαν ζωὴν εἰς ὅσους ἠδύναντο νὰ τὸν ἐννοήσωσι, καὶ ἐξηνάγκασέ τινας νὰ ἐξέλθωσι τοῦ τετριμμένου τύπου, ὃν τέως ἠκολούθουν, προεβίανεν δὲ ἱκανῶς τὸ καλλιτεχνικὸν ἔδαφος διὰ τοὺς νέους καλλιτέχνας τῆς πραγματικῆς σχολῆς.

Ἰανουάριος 1893.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Τὸ Κάϊρον

Ἐξ ἐντυπώσεων Ἀμερικανίδος

Εὐρὺ εἶνε τὸ Μουσεῖον· χρειάζονται ἡμέραι διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ κανεὶς ὅλους τοὺς θησαυροὺς του. Μεταξὺ τῶν ἀρίστων εἶνε δύο χρωματισμένα ἀγάλματα εἰς φυσικὸν μέγεθος, παριστῶντα βασιλόπαιδα καὶ τὴν σύζυγόν του· ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1870 ἐν τινὶ τύμβῳ παρὰ τὸ Μεῦδούμ. Οἱ βραχοκρυστάλλινοι ὀφθαλμοὶ των τόσοι λαμπροὶ εἶνε, ὥστε οἱ Ἀραβες οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἐφυγον ἐντρομοί, ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸν ἀπὸ αἰώνων κρυπτόν θάλαμον. Εἶπον ὅτι δύο τέρατα ἐκάθηντο ἐκεῖ, ἔτοιμα νὰ ὀρμήσωσι καὶ καταφάγωσι πάντα εἰσιόντα. Μεγίστης δημοτικότητος ἀξιοῦται ὁ γνωστός ξύλινος ἄνθρωπος, οὗ ἡ ζωντανὴ ἐκφρασις τοῦ προσώπου προκαλεῖ μειδιάματα εἰς τὰ χεῖλη παντός ἐπισκέπτου.

Τέλος· ἴδε σελ. 181